

Горчинська Л.В.

старший викладач кафедри мовознавства,

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

В умовах сучасного розвитку суспільства мовна підготовка іноземних студентів у вищих навчальних закладах України передбачає забезпечення комунікативних потреб студентів у різних сферах спілкування: навчальній, науковій, суспільно-політичній, соціально-культурній, а також виховання гармонійної особистості, що здатна до міжкультурної комунікації.

Міжкультурна комунікація у процесі навчання УМІ розглядається як знання мовних особливостей та механізмів, які дозволяють спілкуватися та передбачають обмін уявленнями, ідеями, установками, настроями і почуттями з урахуванням менталітету, ціннісних установок і поведінкових стереотипів представників різних культур. У виконанні цих складних завдань основним є поняття компетенції (лат. *competentia* – належність за правом), а саме міжкультурної компетенції. С.Г. Термінасова говорить про те, наскільки значуща в міжкультурній комунікації комунікативна компетенція, як знання символічних систем і правил їх функціонування, що використовуються в комунікації, а також принципів комунікативної взаємодії [6].

Високий рівень міжкультурної компетенції передбачає високий розвиток етнополітичного мислення, толерантне ставлення до іншої культури, до національних звичаїв, традицій, а також знання історії та культури народів, уміння вести діалог культур, дискутувати, оцінювати явища з гуманістичних позицій, відстоювати і пропагувати свої переконання [5].

Відомо, що скарб будь-якої мови – її лексичний та фразеологічний фонд, який створювався протягом багатьох століть, і є відображенням особливостей життя та побуту, традицій та світосприйняття народу. Народна мудрість – явище інтернаціональне, і часто в рідній мові студентів можна знайти прислів'я або фразеологізми, які мають майже те саме значення, що і запропоновані викладачем українські, а порівняння однакових за змістом фраз дає підставу для діалогу про звичаї різних країн. Наприклад: *тесть Європи* (Ярослав Мудрий) – *más feo que Picio* (букв. огидніший за чоботаря Піціо) ісп.; *друзі не розливай воду – c'est saint Roch et son chien* (букв. святий Рох і його собака) фр.; *остання краплина – остання соломинка, що придавила верблюда* (кит.); *водити за ніс – لتضحك على لحية شخص ما* (букв. посміятися над чиеюсь бородою) араб. тощо.

Цікаво зауважити, що іноземні студенти, зазвичай, намагаються буквально зрозуміти значення українських фразеологізмів, які не завжди мають прями відповідники в зарубіжних національних культурах: *бити байдики; перемивати кістки; дати гарбуза; накрити мокрим рядном; перебиватися з хліба на квас; язик до Києва доведе* тощо. Тому надання етимологічних та культурологічних коментарів, які містять пояснення історичних фактів та подій, звичаїв, традиційних особливостей поведінки українців, сприятимуть формуванню міжкультурних знань.

Іноземні студенти із заохоченням надають приклади стійких словосполучень, які характерні саме для їхньої національної культури. Так, значення фразеологізму *أصم في حفل زفاف* (букв. як глухий на весіллі) має тісний зв'язок з реаліями життя арабів, для яких весілля – дуже галаслива подія, і тільки глухий або безглуздий не радіє зі всіма [4]. А французький фразеологізм *буридановий віслюк* (невпевнена людина), пов'язаний з відомим для носіїв мови ім'ям філософа Жана Буридана, який для доказу відсутності свободи волевиявлення застосував образ віслюка, що через вагання зробити вибір був готовий померти біля двох однакових стогів сіна, є незрозумілим для іноземців.

Наявність національних особливостей психології та способу мислення представників різних культур можна виявити, дослідивши фразеологізми на позначення, наприклад, довгого очікування, яких у французькій мові є три: *crouer le marmot* (розм.), *faire le pied de gru*, *faire anti-chambre*, а в українській жодного [7].

Для ознайомлення іноземців із своєрідністю мовної картини світу українців доцільним, на нашу думку, є використання безеквівалентної лексики, зокрема, назв на означення національно-культурних понять: *тризуб*, *рушник*, *вишиванка*, *писанка*, *вареники*, *борщ* та інших при презентації тем країнознавчого циклу.

У міжкультурному спілкуванні необхідно враховувати також особливості національного характеру комунікантів, специфіку їх емоційного складу, національно-специфічні особливості мислення. Зокрема, при вивченні лексики доцільно звернути увагу іноземних студентів на те, що ліризм, сентиментальність українського етносу порівняно з іншими народами виявляється в мові наявністю емоційно-оцінних засобів, особливо при утворенні зменшено-пестливих форм іменників та прикметників (*матінко*, *таточку*, *сестричко*, *криниченька*, *місяченько*, *мандрівочка*, *дорогесенька* та ін.). А такі визначальні етнопсихологічні особливості українців як доброта, сердечність, простота і щирість, знаходять вітворення наявністю в багатьох висловах мовленнєвого етикету слова з коренем добр-, здоров-: *добрідень*, *добривечір*, *добрий ранок*, *на все добре*, *доброго здоров'я*, *здрастуй(-те)*, з коренем ласк-: *будь ласка* (*будьте ласкаві*), *ласкаво прошу*; та у висловах, які первинною своєю семантикою виражають доброзичливість: *будьте щасливі*; *Боже, помози*; *дай, Боже, щастя* та інші.

Відомо, що лексика української мови вивчається на синтаксичній основі, тому використання автентичних матеріалів, які вважаються продуктивним способом залучення студентів до вивчення культури іншої країни: тематичних, краєзнавчих, художніх текстів, діалогів, віршів, пісень, інтерв'ю, аудіозаписів, відеороликів, що відображають типові явища соціокультурної

дійсності, а також застосування не тільки мовних зразків, але й інтонації, міміки, жестів, сприятимуть формуванню міжкультурної компетенції іноземних студентів.

За нашими спостереженнями найважливішими завданнями, запропонованими іноземним студентам при вивченні лексики, були завдання із застосуванням Інтернет-ресурсів, а саме: створення студентами презентацій (індивідуальних та парних) у Power Point з метою проведення міжмовної аналогії та виявлення в рідній мові студентів фразеологізмів, що перекладаються в українській дослівно. А також проведення зустрічі з українськими та іноземними друзями за допомогою додатку Meet із Google Workspace, на якій у спілкуванні необхідно було не тільки використати вивчені мовні зразки, синоніми, антоніми та фразеологізми, але й виявити набуті знання міжкультурної комунікації.

Отже, можна стверджувати, що вивчення лексики на уроках української мови як іноземної є одним із ефективних засобів для відкритого діалогу культур, розширення словникового запасу студентів та формування міжкультурної компетенції іноземних студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л.Є., Горчинська Л.В., Пустовіт Т.М. Особливості вивчення фразеологізмів у викладанні української мови як іноземної / «Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації». – Херсон. – Том 30(69) №4, 2019.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія. – 2004. – С. 344.
3. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов.– 22-е изд., испр. и доп.– М.: ЧеРо, 2003.– 349 с.
4. Лебон Г. История арабской цивилизации / Г. Лебон. – Минск : МФЦП, 2009. – 704 с.

5. Петрова С.М. Русский язык как средство межкультурной коммуникации на современном этапе / С.М. Петрова // Вестник Северо-Восточного федерального университета им. М.К. Аммосова. – 2015. – № 4. – С. 98 – 109.

6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Русский язык, 2000. – 317 с.

7. Le Petit Larousse Dictionnaire, Isabelle Jeuge-Manyart. – Paris: ADHES, 2008.